

Mehmet Hulûsi Erdemir (1885-1962)

Türkiye Büyük Millet Meclisi Birinci Dönem Milletvekili.

Millî Mücadele döneminde Anadolu'da başlayan diriliş ve direniş işgal güçlerini her geçen gün endişeye sevk etmiş, özellikle İngilizler, Anadolu'da Heyet-i Temsilîye'nin etkinliğinden ve İrade-i Milliye, Millî Meclis gibi daha önce zikredilmeyen oluşum ve söylemlerden rahatsızlık duymaya başlamışlardır. Bu maksatla ve bu söylemlerin önüne geçmek amacıyla İstanbul'da kendi kontrolleri altında Meclis-i Mebusan'ın açılmasına karşı koymamışlardır.

12 Ocak 1920 günü toplanan Meclis-i Mebusan'ın gizli oturumunda 28 Ocak 1920'de alınan "Türk Kurtuluş Savaşı'nın Yol Haritası" olarak kabul edilen Misak-ı Millî kararları, İtilaf Devletleri'nin çok sert tepkisine sebep olmuş ve 16 Mart 1920 tarihinde İstanbul resmen işgal edilmiştir. Meclisin basılıp milletvekillerinin tutuklanması ve sürgüne gönderilmesi millet iradesine yapılmış büyük bir saygısızlık olarak kabul edilmiş, bu gelişmeler Anadolu'nun güvenilir ve henüz işgal edilmemiş, geleceğin başkenti Ankara'da yeni ve millî bir meclisin açılmasını hızlandırmıştır.

Bu durum 19 Mart 1920 tarihinde Valilere, Bağımsız Sancaklara ve Kolordu Komutanlıklarına yayınlanan genelge ile şu şekilde duyurulmuştur;

"Merkez-i Devletin dahi Düvel-i İtilafiye tarafından resmen işgali kuvve-i teşriîye ve adliye ve icraiye ibaret olan kuvva-yı milliye-i devleti muhtel etmiş ve bu vaziyet karşısında ifayî vazifeye imkân göremediğini hükümete resmen tebliğ ederek meclis-i mebusan dağılmıştır. Şu halde makarr-ı devletin masuniyetini, milletin istiklâlini ve devletin tahlisini temin edecek tedabiri teemmül ve tatbik etmek üzere millet tarafından selahiyet-i fevkaladeyi haiz bir meclisin Ankara'da içtimaa daveti ve dağılmış olan mebusandan Ankara'ya gelebileceklerin dahi bu meclise iştirak ettirilmeleri zarurî görülmüştür. Binaenaleyh zirde derç edilen talimat mucibince intihabatın icrası hamiyet ve reviyet-i perveranelerinden muntazardır:

میں از طرف	مظہرین
۱- Ankara'da selahiyet-i fevkaladeye malik bir meclis umur-ı milleti tedvir ve murakabe etmek üzere içtima edeceklerdir.	۱- Ankara'da selahiyet-i fevkaladeye malik bir meclis umur-ı milleti tedvir ve murakabe etmek üzere içtima edeceklerdir.
۲- Bu meclise aza olarak intihab olunacak zevat meb'usan hakkındaki şerait-i kanuniyeye tabidir.	۲- Bu meclise aza olarak intihab olunacak zevat meb'usan hakkındaki şerait-i kanuniyeye tabidir.
۳- İntihabatta livalar esas ittihaz edilecektir.	۳- İntihabatta livalar esas ittihaz edilecektir.

- 1- Ankara'da selahiyet-i fevkaladeye malik bir meclis umur-ı milleti tedvir ve murakabe etmek üzere içtima edeceklerdir.
- 2- Bu meclise aza olarak intihab olunacak zevat meb'usan hakkındaki şerait-i kanuniyeye tabidir.
- 3- İntihabatta livalar esas ittihaz edilecektir.

4- Her livadan beş aza intihab olunacaktır.

5- Her liva, kazalarından celbedeceği müntehib-i sanilerinden ve meclisleriyle liva müdafaa-i hukuk heyeti idarelerinin ve vilayetlerde merkez-i vilayet heyet-i merkezîyelerinden ve vilayet idare meclisleriyle merkez-i vilayet belediye meclisinden ve merkez-i vilayet ve merkez kazası ve merkeze merbut kaza müntehib-i sanilerinden mürekkep bir meclis tarafından aynı günde ve aynı celsede icra edilecektir.

6- Bu meclis azalığına her fırka, zümre ve cemiyet tarafından namzet gösterilmesi caiz olduğu gibi her ferdin bu mücadele-i mukaddeseye fiilen iştiraki için müstakilen namzetliğini istediği mahalde ilâna hakkı vardır.

T. S. M. M. AZANININ TAKRİMİ HAKKINDA		
262		
Ak ve Sivri	Mülkiye Müdürlüğü	İntihab
Yerleşim ve Yerleşim adı	Tanzel Akın	Memur
Yerleşim yılı ve tarihi	1919	Yerleşim Yılı ve Tarihi
Yerleşim yılı ve tarihi	1919	Yerleşim Yılı ve Tarihi
Yerleşim yılı ve tarihi	1919	Yerleşim Yılı ve Tarihi
Yerleşim yılı ve tarihi	1919	Yerleşim Yılı ve Tarihi
Yerleşim yılı ve tarihi	1919	Yerleşim Yılı ve Tarihi
Yerleşim yılı ve tarihi	1919	Yerleşim Yılı ve Tarihi
Yerleşim yılı ve tarihi	1919	Yerleşim Yılı ve Tarihi
Yerleşim yılı ve tarihi	1919	Yerleşim Yılı ve Tarihi

7- İntihabata, her mahal en büyük mülkiye memuru riyaset edecek ve selamet-i intihaptan mes'ul olacaktır.

8- İntihap, rey-i hafi ve ekseriyet-i mutlaka ile icra ve tasnif-i ara, meclisin içlerinden intihap edeceği iki zat tarafından, fakat huzur-ı mecliste ifa edilecektir.

9- İntihap neticesinde, bilumum azanın imza ve zat mühürlerini muhtevi üç nüsha mazbata tanzim olunacak. Bir nüshası mahalinde alıkonularak diğer iki nüshasının biri intihap olunan zata tevdi ve diğeri meclise irsal olunacaktır.

10- Azaların alacakları tahsisat, bilâhare meclisçe takarrür ettirilecektir. Ancak azimet harcırahları intihap meclislerinin masarif-i zaruriye hesabıyla takdir edeceği miktar üzerinden, mahalleri hükümetlerince temin olunacaktır.

11- İntihabat nihayet on beş gün zarfında ekseriyetle Ankara'da içtimai temin edilmek üzere itmam olunarak azalar tahrik ve netice azanın isimleriyle birlikte derhal iş'ar edilecektir."

Mustafa Kemal Paşa yayınladığı bu genelge ile Türkiye'de yeni bir sisteme geçişin duyurusunu yapmaktadır.

23 Nisan 1920'de Ankara'da olağanüstü yetkilerle donatılmış, ya da Mustafa Kemal Paşa'nın tanımlamasıyla "selahiyet-i fevkaladeyi haiz" Meclis'in toplanması, Anadolu hareketini yasallaştırdığı gibi, ayrıca bu meclis arka arkaya attığı adımlarla yeni Türk Devleti rejiminin temellerini kurmuş, Osmanlı Devleti'ni tüm kurumlarıyla birlikte sürdürmeye çalışan Padişah ve İstanbul Hükümeti'nin yönetimine kısa sürede son vermiştir. Ankara'da Meclis'in açılması ve kısa sürede yeni devletin temellerini kurmasıyla, iktidar geri dönülmez bir biçimde İstanbul'dan Ankara'ya geçmiştir.

Bu çerçevede alınan seçim kararı ve yapılacak milletvekilliği seçimleri belirleyici olmuştur. Kastamonu merkezinde milletvekilliği seçimleri 12 Kasım 1919 tarihinde yapılmıştır. Seçimlerin yapılması için 12 Kasım Çarşamba günü Teftiş Heyetince karar verilmiş ve oy vereceklerin Belediye Dairesi'nde bulunan seçim kurulu huzurunda bulunmaları için merkez ve nahiyelere ait 27 Muntehib-i Sanîye tebliğ ile Valilik tarafından Kastamonu merkez kazasına mülhak nahiyelerin müdürlüklerine merkez Teftiş Heyeti tarafından gerekli duyuru yapılmıştır.

Kastamonu'da TBMM milletvekilliği seçimleri 1 Nisan 1920 Perşembe günü yapılmıştır. Meclis-i Umumî salonunda toplanan muntehib-i sanilerle, belediye meclisi idare, müdafaa-i hukuk üyeleri "Meclis-i Fevkalâde" olarak vasıflandırılan TBMM için Kastamonu Livası adına aşağıdaki adayları milletvekili olarak seçmişlerdir:

Tüccardan Dava Vekili Murat Bey, Vilayet Encümen Azasından Taşköprülü Sabri Bey, Merkez Müdde-i Umumîsi Abdülkadir Kemâlî Bey, Vilayet Encümen Azasından Dadaylı Hulûsî Efendi, İnebolulu Mühendis Rüşdü Bey.

Mehmet Hulusi Efendi (Erdemir) 1885 yılında (1300) Kastamonu'nun Daday İlçesi Boyalılar Köyü'nde doğduğu ancak doğum tarihinin TBMM Azasının Tercümeihal kağıdında 1887 olarak kayıtlı olduğu görülmektedir. Mahmut Bey'in oğludur. İlk ve orta öğrenimini Daday Rüştîyesi'nde tamamladıktan sonra İstanbul Darülfünunu Şer'i İlimler Şubesine girerek 1912-1913 ders yılında mezun oldu. 13 Mart 1912'de İstanbul'da Hoca Piri Camii İmamlığına atanarak 28 Şubat 1919 tarihine kadar bu görevde kaldı, sonra memleketine dönerek 25 Mart 1919'da Kastamonu İl Daimi Encümeni Üyeliğine seçildi. Bu görevde iken TBMM'nin 1'inci Dönemi için yapılan seçimde 3 Nisan 1920'de Kastamonu Milletvekili oldu. 12 Haziran 1920'de Meclise katıldı. Dışişleri, Orman-Madenler, İçtüzük, Tasarı, Tapu-Kadastro komisyonlarında ve Memurin Muhakematı Tetkik Kurulunda çalıştı. 2 Ağustos 1923'te milletvekilliği sona erince memleketine döndü.

19 Nisan 1926'da kurulan Daday Ticaret ve Sanayi Odasının ilk başkanlığına getirildi. 1 Eylül 1927'de yeniden Kastamonu İl Daimi Encümen Üyeliğine seçildi. Adalet Bakanlığından bir görev istemesiyle, 2 Temmuz 1929'da Yozgat Asliye Mahkemesi üyeliğine atandı. 25 Eylül 1934'te Yozgat icra memurluğuna nakledildi. 7 Aralık 1934'de Samsun asliye mahkemesi üyesi oldu.

23 Ağustos 1939'da Kastamonu, 6 Ağustos 1941'de Nallıhan Hâkimlikleri görevinde bulundu. 29 Ağustos 1950'de Diyarbakır Ağır Ceza Mahkemesi üyesi oldu. Bu görevde iken 28 Kasım 1951'de emekliye ayrıldı. 26 Mayıs 1962'de Ankara'da vefat etti. Cebeci Asri Mezarlığında toprağa verildi.

Hüsnü ÖZLÜ

KAYNAKÇA

Açıksöz Gazetesi, “Meclis-i Fevkalâde Azâları”, Yıl:1, Sayı:42, 4 Nisan 1336, s.1.

Birinci Dönem Meclis Albümü, 1920-1923, TBMM Yayını, Ankara, 2022.

Demirel, Ahmet, **Birinci Mecliste Muhalefet, İkinci Grup**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2011.

Güneş, İhsan, “Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin Toplanması ve Nitelikleri”, **Birinci Meclis**, Sabancı Üniversitesi Yayını, İstanbul, 1998.

Karabekir, Kazım, **İstiklâl Harbimiz**, Türkiye Yayınları, İstanbul,1969.

Kastamonu Gazetesi, Yıl:47, Sayı:2326, 10 Teşrin-i sanî 1335, s.1.

Özlü, Hüsnü, **Millî Mücadele’de Kastamonu ve Birinci Meclis’te Kastamonu Milletvekillerinin Çalışmaları**, Yönetim Hizmetleri Genel Müdürlüğü Arşiv ve Askerî Tarih Daire Başkanlığı Yayını, Ankara, 2021.

Tunaya, Tarık Zafer, “Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümetinin Kuruluşu ve Siyasi Karakteri”, **Birinci Meclis**, Sabancı Üniversitesi Yayını, İstanbul, 1998.

TBMM Arşivi, Mehmet Hulusi Efendi’nin 262 nolu sicil dosyası, hal tercümesi.

TBMM Arşivi Milletvekilleri Muamelat Defteri

22/07/2024 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/mehmet-hulusi-erdemir-1885-1962/?pdf=6449> adresinden erişilmiştir